

Rohkeutta uudistaa, uskallusta kokeilla

Kohti kasvavaa, osaavaa ja
hyvinvoivaa Suomea kuntien
ja kaupunkien johdolla

Kuntaliiton
hallitusohjelma-
tavoitteet 2027

KUNTALIITTO

Kuntaliiton
keskustelunavauksia
2/2026

Sisältö

Kuntaliiton keskustelun-
avauksia 2/2026
ISSN 2984-5440 (pdf)

kuntaliitto.fi/kayttoehdot

Kuntaliitto
Toinen linja 14
00530 Helsinki
www.kuntaliitto.fi

Helsinki 2026

1	Rohkeutta uudistua, uskallusta kokeilla	4
1.1	Uudistetaan kuntia ja palvelurakenteita.	6
1.2	Lisätään tuottavuutta uudistamalla kuntapalveluja ja toimintatapoja.	8
1.3	Parannetaan yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.	10
2	Osaaminen ratkaisee Suomen tulevaisuuden	12
2.1	Nostetaan osaamis- ja koulutustasoa. Sivistyksen perusta rakennetaan kunnissa.	14
2.2	Varmistetaan, että kaikkien osaaminen saadaan käyttöön. Suomella ei ole varaa hukata ketään.	16
2.3	Toimintakykyinen ja tulevaisuuteen luottava Suomi ei synny ilman hyvinvoivia asukkaita.	18
3	Kasvu ja turvallinen arki syntyvät kunnissa	20
3.1	Kasvu ja kehittyvä elinkeinoelämä tehdään sujuvalla yhteistyöllä.	22
3.2	Turvataan kasvun edellytykset toimivalla asuntopolitiikalla ja liikenne- ja ratkaisuuilla.	24
3.3	Ratkaistaan globaaleja haasteita paikallisilla ratkaisuuilla.	26
3.4	Varmistetaan turvallinen ja kriisinkestävä arki sekä varaudutaan poikkeusoloihin.	28
	Kuntaliiton kokeiluideat	30

Kasvu, osaaminen ja hyvinvointi vaativat rohkeutta uudistaa

Suomen menestys tehdään kunnissa ja kaupungeissa. Kasvu, osaaminen, hyvinvointi ja turvallinen arki syntyvät siellä, missä ihmiset elävät.

Nyt tarvitaan rohkeutta uudistua ja uskallusta kokeilla, sillä kunta- ja palvelurakenteet on rakennettu toisenlaisen ajan tarpeisiin. Suomi on miljardien sopeutumispaineiden alla ja tämä koskee myös kuntia. Siksi tarvitaan uudenlaisia tapoja järjestää palveluja, hyödyntää teknologiaa ja tehdä yhteistyötä.

Kunnallinen itsehallinto ja paikallinen päätöksenteko ovat suomalaisen demokratian kivijalka. Niiden varaan on rakennettu hyvinvointiyhteiskunta, eikä tätä perustaa tule murentaa.

Siksi tarvitaan hallituskaudet ylittävä näkemys kunta- palveluiden ja demokratian tulevaisuudesta.

Eriytyvässä Suomessa osaamisen, toimeliaisuuden, turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistäminen ovat tärkeimpiä yhteisiä investointejamme. Osaamistason nostaminen on välttämätöntä, eikä meillä ole varaa hukata ketään. Kaikkien potentiaali on saatava käyttöön yhteiseksi hyväksi.

Kasvu, investoinnit ja työllisyys syntyvät kunnissa, mutta ne edellyttävät vahvaa ja luottamukseen perustuvaa kumppanuutta valtion ja elinkeinoelämän kanssa. Toimiva infrastruktuuri ja turvallinen, kriisinkestävä arki luovat edellytykset elinvoimalle koko Suomessa.

Kuntien mahdollisuudet keskittyä perustehtäviinsä ja kehittää toimintaansa on turvattava myös kiristyvässä taloustilanteessa. Kun kunnilla on todelliset edellytykset onnistua, koko Suomi hyötyy.

Minna Karhunen, toimitusjohtaja

1 Rohkeutta uudistua, uskallusta kokeilla

**Suomi on rakennettu kunnissa ja niissä
rakennetaan myös sen tulevaisuus.**

**Eilisen rakenteilla ei kuitenkaan vastata huomisen haasteisiin.
Väestön ikääntyessä ja talouden kiristyessä tarvitaan rohkeutta
uudistua ja kokeilla: purkaa esteitä, hyödyntää teknologiaa ja
rakentaa palveluja uudella tavalla.**

**Kunnallinen itsehallinto ja paikallinen päätöksenteko ovat
suomalaisen demokratian kivijalka. Niiden varaan rakennetaan myös
tulevaisuuden ratkaisut. Kun kunnille annetaan edellytykset uudistua,
syntyy vaikuttavampia palveluja, vahvempaa demokratiaa ja kestävämpiä
ratkaisuja koko maahan.**

**Menestyvä Suomi ei synny tekemällä enemmän,
vaan viisaammin.**

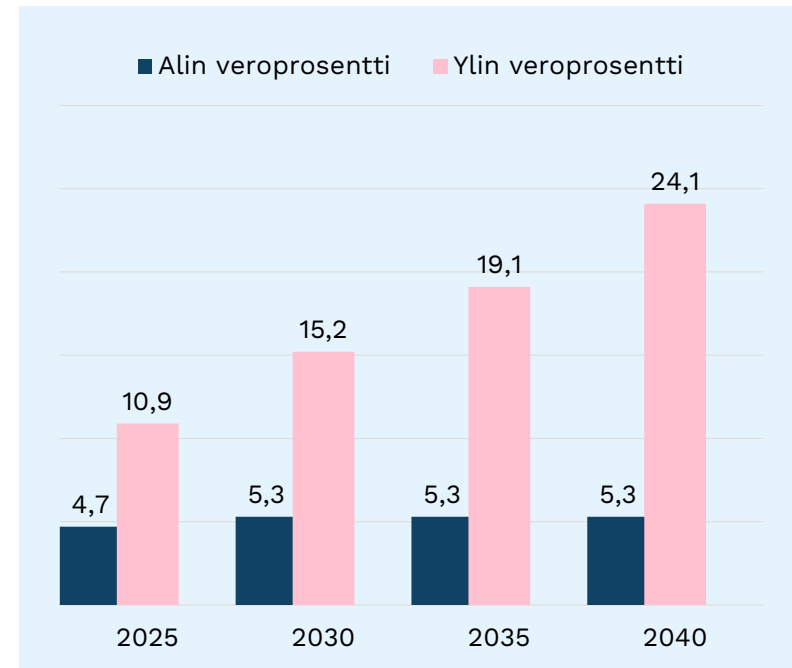
1.1

Uudistetaan kuntia ja palvelurakenteita.

Kunnallinen itsehallinto on mahdollistanut hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisen, eikä sen kivijalkaa tule murentaa tulevaisuudessakaan. Kunnat ovat parhaita lähipalvelujen järjestäjiä.

Suomen kunta- ja palvelurakenteet on kuitenkin tehty toisenlaisen ajan tarpeisiin. Yhteisiä varoja ei voida enää käyttää vanhentuneiden rakenteiden ylläpitoon.

Nykyisen eriytyneen kuntakentän haasteet näkyvät myös kuntademokratian heikentymisenä.

Kuntien veropaine eriytyy voimakkaasti. Lähde: MDI/FCG.

Ratkaisumme

Käynnistetään konkreettiset toimet kuntien ja palvelurakenteiden uudistamiseksi sekä kuntien itsehallinnon ja toimintaedellytysten kehittämiseksi.

- ✓ Hyödynnetään parlamentaarisessa kuntien tulevaisuustyössä muodostettavaa yhteistä tilannekuvaa ja suuntaviivoja kuntien uudistamisesta.
- ✓ Vähennetään ja vältetään sellaista kuntia koskevaa lainsäädäntöä, joka estää palvelujen kehittämisen sekä niiden tuottavuuden ja vaikuttavuuden noston.
- ✓ Tunnustetaan, että ns. yhtenäiskuntamallista on jo luovuttu ja ratkaistaan, miten lainsäädäntöä ja työnjakoa kehitetään erilaisille kunnille ja kaupungeille. Tarvitaan kannusteita vapaaehtoiisiin kunталиitoksiin sekä kuntien yhteistyön lisäämiseen.
- ✓ Kuntia ja kuntapalveluja koskevien ratkaisujen yhteydessä varmistetaan myös kuntalaisten luottamuksen säilyminen edustukselliseen päätöksentekoon kunnissa ja kaupungeissa.
- ✓ Uudistetaan kuntien rahoitusjärjestelmä vastaamaan kuntien nykyisiä tehtäviä.
- ✓ Mahdolliset kuntien tehtävien laajennukset ja uudelleenjärjestelyt tulee määritellä tarkasti ja rahoittaa täysimääräisesti.
- ✓ Koulutuksen ja työllisyyspalveluiden laadusta ei saa tinkiä. Tarvitsemme koko väestön Suomen tulevaisuuden rakentamiseen.

1.2

Lisätään tuottavuutta uudistamalla kuntapalveluja ja toimintatapoja.

Taloudellinen niukkuus ja väestönmurros edellyttävät ennakoivaa ja rohkeaa uudistumista koko Suomessa.

Tulevaisuus rakentuu laadukkaalle ja mahdollistavalle lainsäädännölle, joka tukee kokeiluja ja uusien ratkaisujen syntyä. Hyvinvointiyhteiskunta toimii vain, jos sen toimijat pelaavat samaan maaliin.

Ratkaisumme

Kuntia ja niiden toimintatapoja tulee uudistaa kokeiluja aloittamalla.

- ✓ Otetaan käyttöön laki kuntakokeiluista uusien innovaatioiden ja tuottavuuden edistämiseksi kuntapalveluissa.
- ✓ Edistetään kokeiluja asioissa, joita lainsäädäntö tällä hetkellä rajoittaa. Tutustu Kuntaliiton kokeiluideoihin dokumentin lopussa.

Lainsäädännön tulee vauhdittaa kuntapalvelujen uudistamista.

- ✓ Puretaan sääntelyn pullonkauloja, jotka estävät kehittämisen ja tiedon liikkumisen.
 - Esim. hyvinvointitietojen hyödyntäminen kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.
 - Kuntien ja valtion digitalisaation toimintamalleja tulee yhdenmukaistaa ja sovittaa paremmin yhteensopiviksi.

Parannetaan tuottavuutta julkisella sektorilla uudistamalla tiedon tuottamiseen, jakamiseen ja tiedolla johtamiseen liittyviä rakenteita, toimintatapoja sekä rahoitusta.

- ✓ Tekoäly ja uudet teknologiat mahdollistavat toiminnan ja palvelujen kehittämisen datapohjaisesti. Tämän edellytys on, että tietotuotanto on teknisesti, juridisesti, eettisesti ja sisällöllisesti laadukasta ja hallittua. Lisäksi on luotava yhteiskäyttöisiä tietoaltaita ja kokeiluympäristöjä.
- ✓ Säästöjä pitäisi tavoitella purkamalla päällekkäisiä tietoon liittyviä vastuita esim. tiedon säilyttäminen ja raportointi.
- ✓ Tietoon liittyviä hinnoittelumalleja tulisi muuttaa siten, että ne edistävät tiedon laajaa käyttöä. Kunnilta ei tule periä maksuja niiden itse keräämän datan käytöstä.

Uskottavat reformit ja onnistunut toimeenpano edellyttävät laadukasta lainvalmistelua.

- ✓ Lausuntoaikoihin ja lakien toimeenpanoon tulee varata kunnille riittävästi aikaa laadun takaamiseksi ja demokratian turvaamiseksi.
- ✓ Lainsäädännön jatkuva kehittäminen ja kuntien toimeenpanokyky tulee turvata toteuttamalla valtion ja kuntien yhteistä lainsäädännön jälkiarviointia.

1.3

Parannetaan yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.

Tiiviimpi yhteistyö valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on välttämätöntä, jotta yhteiset tavoitteet voidaan saavuttaa.

Hallinnon eri tasojen yhteistyötä ja johtamista on uudistettava kumppanuuden, ei ohjauksen kautta.

Tavoitteena on yhteisten asukkaiden hyvinvoinnin ja alueen elinvoiman edistäminen.

Ratkaisumme

Säilytetään yhteistyön mahdollistava lain-säädäntö ja vältetään nykyistä yksityiskohtaisempaa sääntelyä.

- ✓ Vahvistetaan ministeriöiden ja muiden valtion viranomaisten keskinäistä yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden ohjauksessa ja tukemisessa.
- ✓ Kehitetään yhteistä tietopohjaa ja puretaan olemassa olevia ja yhteistyön edetessä esille tulevia esteitä tiedon liikkumisessa ja hyödyntämisessä.
- ✓ Selkeytetään vastuita epäselvien yhteistyökysymysten osalta, ja tuetaan kuntia ja hyvinvointialueita ratkaisemaan työnjakoon liittyviä haasteita yhdessä.
 - Esim. vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä omaisettomien hautaaminen.

Hyvinvointialueilla tulee olla kannustimia yhteisten asukkaiden palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen.

- ✓ Siirretään kustannusneutraalisti osa työttömyysturvan ja toimeentulotuen rahoitusvastuusta hyvinvointialueille kannustavuuden lisäämiseksi.
- ✓ Rahoituksen on tuettava nykyistä paremmin yhteistyön ja yhteisten asukkaiden hyvinvoinnin rakentamista.

Kehitetään uusia monialaisia palveluita kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyössä.

- ✓ Otetaan käyttöön kuntouttavan opetuksen malli ammatillisessa koulutuksessa.
- ✓ Kehitetään kuntouttavan työtoiminnan tilalle tulevaa palvelua osana TE-palvelureformia.
- ✓ Lisätään kokeiluja ja yhteistä kehittämistä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä tuottavuuden ja palveluiden vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Tutustu Kuntaliiton kokeiluideoihin dokumentin lopussa.

2

Osaaminen ratkaisee Suomen tulevaisuuden

Suomen todellinen voimavara on ihmisten osaaminen.

Se kasvaa kunnissa: varhaiskasvatuksessa, kouluissa, arjen palveluissa ja yhteisöissä, joissa jokainen saa mahdollisuuden oppia, osallistua ja onnistua.

Väestön ikääntyessä ja työikäisten määrän vähentyessä osaamistaso ratkaisee Suomen suunnan. Siksi meillä ei ole varaa hukata ketään.

Osaaminen, työ ja hyvinvointi kulkevat yhdessä: ilman osaamista ei synny työtä, ilman työtä ei synny hyvinvointia, eikä ilman hyvinvointia synny tulevaisuuden uskoa.

Kun kunnat saavat vahvistaa tätä, rakennamme Suomea, jossa tulevaisuus kuuluu kaikille.

2.1

Nostetaan osaamis- ja koulutustasoa. Sivistyksen perusta rakennetaan kunnissa.

Kuntaperustainen koulutusjärjestelmä on Suomen vahvuus.

Väestömurros haastaa eri tavoin isoja kaupunkeja ja pienempiä kuntia.

Tarvitsemme rakenteiden ja toimintatapojen rohkeaa uudistamista, jotta koulutus säilyy laadukkaana, saavutettavana ja taloudellisesti kestäväenä koko maassa.

Missä kunnissa syntyi alle kolme koululuokkaa?*

120

kunnassa alle yksi koululuokka

62

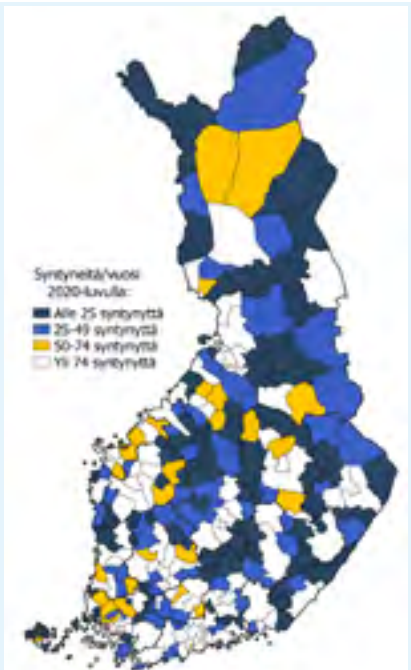
kunnassa 1–2 koululuokkaa

29

kunnassa 2–3 koululuokkaa

*jos koululuokka on 25 henkilöä

Lasten määrä koululuokkina

Ratkaisumme

Lainsäädännön uudistuksissa varmistetaan koulutuspolun yhtenäisyys varhaiskasvatuksesta korkeakouluun asti.

- ✓ Osaamistason nosto edellyttää koulutusjatkumon vahvistamista ja työrauhaa sirpalemaisesta uudistamisen sijaan.
- ✓ Tarvitaan joustavaa lainsäädäntöä vastaamaan erilaisiin tarpeisiin eri puolilla Suomea.
- ✓ Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestämistä tulee selkeyttää suhteessa perusopetuslakiin.
- ✓ Ammatillisen koulutuksen polkuja korkeakouluihin on vahvistettava.
- ✓ Ammatillisen koulutuksen oppivelvollisten ja aikuisopiskelijoiden toiminta- ja rahoituslainsäädäntöä ei tule eriyttää, vaan se tulee säilyttää yhtenäisenä kokonaisuutena.

Ikäluokkien pienentyessä opetuksen laatu ja saavutettavuus tulee varmistaa kaikkialla Suomessa.

- ✓ Joka puolella Suomea tarvitaan kannustimia kuntien välisen yhteistyön rakentamiseen. Pitkien etäisyyksien alueilla voidaan kannustaa kuntia yhteistyöhön ja opetustarjonnan turvaamiseen esimerkiksi rahoituksen saavutettavuuslisällä.
- ✓ Koulussa tapahtuvaa, etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta tulee voida käyttää nykyistä laajemmin

perusopetuksessa opetuksen saavutettavuuden ja laadun turvaamiseksi. Koululta koululle annettava etäopetus ei korvaa lähiopetusta, vaan täydentää sitä.

- ✓ Opetuksen järjestäjien väliseen yhteistyöhön tulee kehittää kannusteita. Koulutuksen järjestäjien yhteistyötä on kehitettävä, jotta koulutus säilyy saavutettavana ja joustavana kaikille ikäluokille.

Muunkielisten oppijoiden koulutuspolun rakenteita ja rahoitusta kehitetään vastaamaan kuntien ja kaupunkien tarpeita.

- ✓ Vahvistetaan kielitaidon oppimista, koska se on perusta oppimiselle ja kotoutumiselle. Kiinnitetään erityistä huomioita vastasaapuneiden koulutukseen, kielitaidon tukemiseen ja kotoutumiseen. Selkiytetään ja kehitetään kotimaisten kielten (S2) oppimäärän rahoitusta ja arviointia.
- ✓ Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen tasa-arvorahoituksen taso tulee vakiinnuttaa ja sen tulee olla kunnille ennakoitavaa. Torjutaan aktiivisesti segregatiota.

Osaava opetushenkilöstö ratkaisee osaamistason.

- ✓ Varhaiskasvatuksen ammattilaisten riittävyys pitää varmistaa sekä kehittää alan veto- ja pitovoimaa.
- ✓ Opettajien osaamiseen tulee panostaa ja kelpoisuuksia on kehitettävä toimintaympäristön tarpeisiin.

2.2

Varmistetaan, että kaikkien osaaminen saadaan käyttöön. Suomella ei ole varaa hukata ketään.

Työllisyys ja osaaminen kohtaavat kunnissa ja kaupungeissa.

Palvelujen, koulutuksen ja kotoutumisen on toimittava paikallisesti, joustavasti ja vaikuttavasti, jotta sekä työ että osaaminen saadaan täysimääräisesti käyttöön.

Ratkaistaan Suomen kasvua jarruttavat työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat.

Ratkaisumme

Lisätään työvoimapalveluiden asiakaslähtöisyyttä ja vaikuttavuutta.

- ✓ Kevennetään palveluprosessia ja uudistetaan palvelut vastaamaan uutta toimintaympäristöä. Vähennetään turhaa byrokratiaa ja mahdollistetaan asiakaskohtainen palvelujen räätälöinti kunnissa.
- ✓ Huomioidaan TE-palveluiden rahoitusmallissa suhdannevaihtelut. Kuntien maksuosuuksia eri etuuksista tulee tarkastella ja arvioida kokonaisuutena suhteessa kuntien lakisääteisiin tehtäviin.
- ✓ Panostetaan TE-asiantuntijoiden osaamisen kasvattamiseen AMK-tasoisella koulutusohjelmalla.

Tuodaan työikäisen väestön osaaminen ja aikuiskoulutus ajan tasalle.

- ✓ Luodaan rakennemuutokseen vastaava, aikuisten kouluttautumiseen kohdennettu tukimuoto.
- ✓ Taataan kunnille riittävä päätösvalta ammatillisen koulutuksen tarjonnan ohjaamiseen.
- ✓ Varmistetaan vapaan sivistystyön mahdollisuudet matalan kynnyksen reittinä osaamisen päivittämiseen, kielen oppimiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen.
- ✓ Lisätään valtion ja koulutuksen järjestäjien täydennyskoulutus sopimuksia helpottamaan osaajapulaa mm. varhaiskasvatuksessa ja teknisellä toimialalla.

Maahanmuuttoa ja kotoutumista on kehitettävä kasvua ja osallisuutta tukevaksi.

- ✓ Tarvitaan hallituskaudet ylittävä, yhteinen näkemys Suomen väestökehityksestä ja maahanmuuton merkityksestä alueiden kasvulle ja kilpailukyvyille.
- ✓ Pysyvän oleskeluluvan myöntämisen kriteerejä tulee uudistaa siten, jotta ne turvaavat kuntien väestönkehitystä ja tukevat alueiden osaamistarpeiden täyttämistä.
- ✓ Turvataan kunnille riittävät resurssit pitkäjänteiseen, paikallisiin tarpeisiin perustuvien kotoutumis- palvelujen, kuten kielen oppimisen kehittämiseen.
- ✓ Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi. Tarvitaan toimia, jotka vahvistavat yhteiskunnan ja työelämän vastaanottavuutta ja myönteistä asenneilmapiiriä.

Ohjataan työttömät oikean palvelun ja etuuden piiriin.

- ✓ Huolehditaan, että asiakas saa elämäntilanteeseensa parhaiten vastaavan palvelun kunnilta, hyvinvointialueilta, oppilaitoksilta tai muilta toimijoilta.
- ✓ Kuntien työllisyyspalveluiden ja rahoitusvastuun piirissä olevilla tulee olla työ- ja toimintakyvyn arvioinnin perusteella mahdollisuudet työllistyä.
- ✓ Palautetaan työttömyyspäivärahan suojaosa.

2.3

Toimintakykyinen ja tulevaisuuteen luottava Suomi ei synny ilman hyvinvoivia asukkaita.

Eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen on kunnan keskeisimpiä tehtäviä.

Kun ennaltaehkäisevistä palveluista tingitään, kasvaa raskaampien palveluiden tarve. Kuntien toimintakyvyn vahvistaminen on samalla koko julkisen talouden kestävyys turvaamista.

Ratkaisumme

Erilaistuvien kuntien edellytykset kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisessä on turvattava.

- ✓ Kehitetään kuntien yhteistyön kannusteita rahoituksen ja kokeilujen avulla.
- ✓ Liikunnan, kulttuurin ja nuorisotyön palveluilla turvataan kansanterveyttä ja kansantaloutta. Kunnilla on oltava riittävät toimintaedellytykset eri-ikäisten ja erilaisessa elämäntilanteissa olevien asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen.
- ✓ Turvataan kuntien kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön rahoitus. Vapaa-ajan palveluiden on perustettava pysyvään ja ennakoitavaan rahoitukseen eikä pelkästään lyhytkestoisiin hankkeisiin.
- ✓ Kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion järjestöille suunnattavaa avustuskokonaisuutta on selkiytettävä.
- ✓ Tuetaan kuntien laaja-alaista ja vaikuttavaa hyvinvointityötä riittävällä kuntakohtaisella tiedon saatavuudella. Hyvinvointitiedon liikkuvuutta eri viranomaisten välillä tulee parantaa.

Nuorten hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn sekä tulevaisuususkon vahvistamiseen tulee panostaa kansallisella monitoimijaisella yhteistyöllä.

- ✓ Kokeillaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten asiakkuuden yhteisvastuumallia, jossa mahdollistetaan nuoren nopea pääsy vaikuttavimpien palveluiden äärelle.
- ✓ Sosiaaliturvan sirpalemaisesta leikkaamisesta tulee siirtyä pitkäjänteisempään, yhteisvaikutukset, huomioivaan uudistamiseen.

Tuetaan ikääntyvän väestön toimintakykyä ja yhteisöllisyyttä aktiivisina kuntalaisina.

- ✓ Tunnistetaan nykyistä paremmin kunnissa jo tehtävä työ ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämiseksi, eikä luoda kunnille uusia velvoitteita ikääntyneen väestön palveluiden järjestämiseen.
- ✓ Valtion on varmistettava, että kaikki pysyvät mukana digitaalisessa kehityksessä – palveluiden tulee huomioida käyttäjien erilaiset tarpeet.

3 Kasvu ja turvallinen arki syntyvät kunnissa

**Kunnissa ja kaupungeissa syntyy kasvu:
investoinnit, työpaikat ja arjen sujuvuus.
Niissä rakennetaan myös turvallisuus,
joka kantaa niin arjessa kuin poikkeusoloissa.**

**Elinvoima rakentuu siitä, että ihmiset voivat asua, liikkua ja
rakentaa elämäänsä toimivassa ympäristössä, ja että yritykset uskaltavat
investoida tulevaisuuteen. Tämä edellyttää sujuvaa yhteistyötä,
pitkäjänteisiä ratkaisuja sekä
yhteistä suuntaa valtion ja kuntien välillä.**

**Kun kunnat onnistuvat, Suomi kasvaa.
Kun arki toimii, myös kriisit kestetään.**

3.1

Kasvu ja kehittyvä elinkeinoelämä tehdään sujuvalla yhteistyöllä.

Kasvu ei synny itsestään. Valtion ja kuntien kumppanuus ratkaisee, miten investoinnit, elinkeinoelämä ja työllisyys kehittyvät eri puolilla Suomea.

Kaksi- ja monikielisyys on merkittävä kasvutekijä ja Suomen elinvoimaa vahvistava kilpailuetu.

Ratkaisumme

Vahvistetaan valtion ja kaupunkiseutujen sopimusperusteista yhteistyötä.

- ✓ Kuntien ja kaupunkiseutujen omiin vahvuuksiin perustuvaan osaamis- ja kehittämistyöhön tulee panostaa entistä vaikuttavammin yhteistyössä kuntien ja valtion, elinkeinoelämän ja tutkimuslaitosten kesken.
- ✓ Jatketaan sopimusperusteista innovaatio-, -klusteri- ja ekosysteemitoteutusta.
- ✓ Valtion tulee sitoutua MAL-sopimusprosesseihin nykyistä vahvemmin ja pitkäjänteisemmin.

Luodaan EU-rahoituksella kasvua, työtä ja hyvinvointia kunnissa ja kaupungeissa.

- ✓ Kansallista suunnitteluvalmiutta tulee parantaa EU-rahoituksen hyödyntämisessä paremmin suurien investointien toteuttamisessa (esim. energia ja liikenne).
- ✓ Rahoituksen vaikuttavuuden parantamiseksi Suomessa on tehtävä vahvempaa kansallista yhteistä hakemista ja priorisointia. Työ tulee tehdä LVM:n johdolla yhteistyössä keskeisten ministeriöiden sekä kuntien ja alueiden kanssa.
- ✓ Elinkeinojen ja työllisyyden edistämiseksi vahvistetaan Suomen ja kuntien kykyä hakea suoraa rahoitusta EU:sta kehittämällä osaamista ja yhteistyötä sekä turvaamalla kansallinen vastinrahoitus.
- ✓ Suomen kansallista ja alueellista EU-kumppanuussuunnitelmaa 2028–2034 (NRP-suunnitelma) tulee valmistella ja toteuttaa kuntien, kaupunkien ja maakuntien kanssa.
- ✓ Varmistetaan kestävästä kaupunkikehityksestä vahva rooli EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen uudistuksessa.

3.2

Turvataan kasvun edellytykset toimivalla asuntopolitiikalla ja liikenneratkaisuilla.

Asunto- ja liikennepolitiikka ratkaisevat, missä ihmiset voivat asua, työskennellä ja yritykset investoida.

Tarvitsemme uudistettua asuntopolitiikkaa ja pitkäjänteistä liikennepolitiikkaa jotka tukevat kasvua, yhdyskuntakehitystä, saavutettavuutta ja elinvoimaa koko Suomessa.

Riittävä asuntotuotanto ja kohtuuhintainen asuminen ovat rakennemuutoksen ja elinvoiman edellytys maan eri osissa.

Ratkaisumme

Suomeen tarvitaan uusi asuntopoliittinen visio jossa valtion asuntopoliitiikan suunta määritellään uudelleen. Rahoitus-, toiminta- ja tukimaleja tulee uudistaa.

- ✓ Valtiolta tarvitaan yli hallituskausien ulottuva riittävä asuntotuotannon tuen taso.
- ✓ Rakentamisen korkeaksi kohonnuttu kokonaisverotuksen taso tulee laskea. Tarvitaan uusia määräaikaista verovähennyksiä, joita tulisi käyttää tehokkaasti kohdentamalla. Esimerkiksi peruskorjausten verohelpotukset kuntayhtiöille.
- ✓ Rajoituksista, jotka estävät kuntakonsernien yleishyödyllisten vuokrataloyhtiöiden kiinteistökannan käyttöä rakennuslainojen vakuutena, tulee luopua.

Otetaan vahvemmin käyttöön EU-vipu, jotta liikenteen rahoitus saadaan vaikuttavaksi ja pitkäjänteiseksi.

- ✓ Varmistetaan pitkäjänteisesti perusväylänpidon ja kehittämisen monivuotinen rahoituskehys, jossa huomioidaan korjausvelan kasvun pysäytys ja MAL-sopimusten kaupunkikehityksen investoinnit.
- ✓ Liikenteen päästökaupan huutokauppatulot tulee kohdentaa kestävään liikkumiseen ja liikenteen

käyttövoimamurroksen vauhdittamiseen koko maassa.

- ✓ Varmistetaan, että CEF ja muut EU:n uudet rahoitusvälineet kohdentuvat kaksoiskäyttäen TEN-T-verkolle, ml. kaupunkisolmukohtiin, sotilaallisen liikkuvuuden ja rajat ylittävien hankkeiden lisäksi. Vahvistetaan LVM:n roolia kansallisessa koordinaatiossa EU-rahoituksen kotiuttamiseksi.

Valtion vastattava jatkossakin kansallisen liikenneverkon kustannuksista.

- ✓ Lopetetaan valtion kustannusvastuiden hivuttaminen kunnille kansallisissa infrahankkeissa ml. lentoasemat, raideliikenne, vähäliikenteiset maantiet ja taukopaikat.

Nostetaan joukkoliikenne ja kestävä liikkuminen etusijalle.

- ✓ Varmistetaan, että kaupunkiseutujen joukkoliikennettä ja kuntien katuverkon kävely- ja pyöräilyinfraa rahoitetaan jatkossakin joko valtionosuuksin tai muilla vaihtoehtoisilla rahoitusinstrumenteilla.
- ✓ Varmistetaan henkilöjunaliikenteen kehittyminen kasvavien kaupunkiseutujen kasvun tukemiseksi.

3.3

Ratkaistaan globaaleja haasteita paikallisilla ratkaisuilla.

Yhdyskuntakehittäminen on samanaikaisesti ilmasto-, turvallisuus- ja elinvoimatyötä, ja sen edellytykset on turvattava koko maassa.

Ratkaisumme

Kuntien ilmasto-, turvallisuus- ja elinvoima- haasteet edellyttävät itsehallinnon ja demokraattisen päätöksenteon turvaamista maankäyttöpolitiikassa.

- ✓ Rakennetun ympäristön lainsäädännössä liiallinen ja yksityiskohtainen sääntely, joka kaventaa kuntien toimintavapautta ja lisää kustannuksia, tulee poistaa.
- ✓ Maankäyttö- ja rakennuslain jakamisen aiheuttamat epäselvyydet on korjattava, jotta maapolitiikka, kaavoitus ja lupamenettely toimivat johdonmukaisesti ja hallinnollinen taakka kevenee.
- ✓ EU-sääntelyä toimeenpantaessa on varmistettava, että kunnilla säilyy mahdollisuus suunnitella ja toteuttaa maankäyttöä paikallisiin tarpeisiin perustuen, EU-tavoitteet huomioon ottaen.

Tuetaan kuntia, jotta ne voivat sopeuttaa kiinteistöomaisuutensa ja infransa.

- ✓ Otetaan käyttöön omaisuudenhallintayhtiö, ns. kansallinen roskapankki, sekä muut kannustimet kuntien elinkaarensa päässä olevien vuokratilo-, toimitila- ja infraomaisuuden sekä tarpeettomien sotekiinteistöjen hallitun alasajon toteuttamiseksi.

Kuntien luonto- ja ilmastotyön kotimainen ja EU-rahoitus on turvattava.

- ✓ Kuntia on tuettava hiilineutraaliuteen, luonnon monimuotoisuuteen ja luontokadon pysäyttämiseen liittyvien tavoitteiden ja lainsäädäntöuudistusten kansallisessa toimeenpanossa sekä ilmastomuutokseen sopeutumisessa.
- ✓ Kansallisen ennallistamissuunnitelman toimien tulee olla kuntien toimintavapautta tukevia.
- ✓ Luontorahoitusta vahvistavia yritysten toimia otettava käyttöön ripeästi (mm. luonnonarvomarkkinat tai yhteishankkeet).

3.4

Varmistetaan turvallinen ja kriisinkestävä arki sekä varaudutaan poikkeusoloihin.

Turvallinen arki ja kriisinkestävyys syntyvät kunnissa. Kunnat ylläpitävät yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisiä peruspalveluja ja infrastruktuuria. Nämä muodostavat merkittävän osan kansallisesta kriittisestä infrastruktuurista ja turvaavat väestön arjen, toimeentulon ja yhteiskunnan toiminnan kaikissa olosuhteissa.

Nuorten tulevaisuususkon heikkeneminen on turvallisuusuhka.

Ratkaisumme

Turvallisuus syntyy lähellä – myös poikkeusoloissa.

- ✓ Alueellisen varautumisen yhteistyöstä tulee tehdä pysyvä ja riittävästi resursoitu yhteistyön alusta. Kuntien tulee olla keskeisesti mukana varautumisen ohjauksen ja yhteensovittamisen rakenteissa.
- ✓ Kuntien tulee olla mukana viranomaisten tilannekuvassa ja tiedonvaihdossa. Se edellyttää mm. salassa pidettävän tiedon vaihtoa, turvallisuusselvitysten laajentamista kunnissa ja turvallisten verkkojen kautta toteutettavia yhteyksiä.
- ✓ Luodaan pysyvät ja riittävästi resursoidut yhteistyörakenteet viranomaistyölle nuorten arjen ennaltaehkäisevälle turvallisuustyölle mm. turvaamalla Ankkuritoiminnan kattavuus.
- ✓ Järjestäytyneen rikollisuuden varhaisen vaiheen ennaltaehkäisyä on vahvistettava kehittämällä viranomaisten tiedonvaihtoa, yhteistä tilannekuvaa ja moniammatillista yhteistyötä erityisesti paikallistasolla.

- ✓ Kriittiset digipalvelut turvataan tehokkaasti yhdessä. Vahvistetaan viranomaisten välistä yhteistyötä ja yhteisiä kyberturvapalveluita. Lisätään panostuksia hallitusti ja tuottavasti.

Kriittinen infrastruktuuri turvaa arjen normaali- ja poikkeusoloissa.

- ✓ Varmistetaan EU:n rahoituksen kotiuttaminen kuntien kriittiseen infrastruktuuriin ja kyberturvallisuuteen niiden suojaaminen ja puolustuksellinen näkökulma huomioiden.
- ✓ Mahdollistetaan rahoitus rakennus- ja liikenneinfrastruktuurin kaksoiskäytölle puolustuksellisissa kohteissa.
- ✓ Huolehditaan kriittisen infrastruktuurin tietojen suojaamisesta ja kuntakentän kriittisten tietojärjestelmien kyberturvasta. Varmistetaan toiminnan jatkuvuus myös poikkeusoloissa.
- ✓ Huomioidaan ilmastonmuutoksen aiheuttamat luonnon- ja sään ääri-ilmiöt varautumisen kehittämisessä ja lainsäädännössä.

Kuntaliiton kokeiluideat

Hallitusohjelmatavoitteissamme esitetyt kokeilut koottuna

- ✓ Otetaan käyttöön laki kuntakokeiluista uusien innovaatioiden ja tuottavuuden edistämiseksi kuntapalveluissa.
- ✓ Kokeillaan sähköistä äänestämistä kuntavaaleissa 2029 kyberturvallisuus huomioiden.
- ✓ Etäyhteyksiä tulee voida hyödyntää nykyistä paremmin täydentämään perusopetusta. Lasten määrän vähentyessä opetuksen saavutettavuus tulee varmistaa yhteistyöllä ja lainsäädännön joustoilla.
- ✓ Mahdollistetaan lukiokoulutuksen järjestäminen kuntien välisenä yhteistyönä ilman, että kuntia rangaistaan yhteistyön tekemisestä taloudellisesti.
- ✓ Kokeillaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten asiakkuuden yhteisvastuumallia, jossa mahdollistetaan nuoren nopea pääsy vaikuttavimpien palveluiden äärelle.
- ✓ Kokeillaan opiskelijaterveydenhuollossa hyvinvointialueen ja kunnan yhteistä toimijuutta opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamiseksi ja tiedon liikkuvuuden parantamiseksi.
- ✓ Kokeillaan muunkielisten lasten kielenoppimisen parantamista tiivistämällä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä.
- ✓ Kokeillaan yhdistää kuntien ja hyvinvointialueen raportointivelvoitteita ja suunnittelutyötä, jotta tieto liikkuisi saumattomasti kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.

Kuntaliiton hallitusohjelmatavoitteissa esitetyt palvelujen ja hallinnon uudistuksia voidaan edistää kokeilumuodossa vaikuttavuuden varmistamiseksi.

KUNTA LIITTO

Helsinki 2026